

EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 19.3.2014
COM(2014) 177 final

KOMISJONI TEATIS

Euroopa kodanikualgatuse „Vesi ja kanalisatsioon on inimõigus! Vesi on avalik hüve, mitte kaup!” („Right2Water”) kohta

1. SISSEJUHATUS

Euroopa kodanikualgatus, mis loodi Lissaboni lepinguga, et suurendada kodanike demokraatlikku osalemist Euroopa asjades,¹ võimaldab ühel miljonil Euroopa Liidu (edaspidi „EL”) kodanikul vähemalt seitsmest liikmesriigist kutsuda Euroopa Komisjoni üles tegema õigusaktide ettepanekuid ELi pädevusse kuuluvates küsimustes. See on esimene osalusdemokraatia vahend ELi tasandil. Alates selle käivitamisest 2012. aasta aprillis on üle 5 miljoni kodaniku toetanud rohkem kui 20 eri algatust.

„Right2Water” on esimene Euroopa kodanikualgatus, mis täitis nõuded, mis on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses kodanikualgatuse kohta. Algatust toetas üle 1,6 miljoni kodaniku ning 20. detsembril 2013 esitasid korraldajad selle ametlikult komisjonile.

Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele on komisjonil aega kolm kuud, et algatusele vastata, esitades teatises *„oma õiguslikud ja poliitilised järeldused kodanikualgatuse kohta ja vajaduse korral koos põhjendustega meetme, mida ta kavatses selle suhtes võtta või võtmata jätta”*².

Komisjon võttis korraldajad vastu 17. veebruaril 2014 ning samal päeval anti neile võimalus tutvustada oma algatust avalikul kuulamisel Euroopa Parlamendis. Selle esimese kodanikualgatuse menetluslike aspektide kohta antakse rohkem teavet I lisas.

Algatusega „Right2Water” kutsutakse Euroopa Komisjoni üles *„esitama ettepanekuid õigusaktide kohta, millega rakendatakse ÜRO poolt tunnustatud inimõigust veele ja kanalisatsioonile ning edendatakse veevarustus- ja kanalisatsiooniteenuse kui elementaarse avaliku teenuse pakkumist”*³.

Algatusega kutsutakse üles

- *„kohustama ELi institutsioone ja liikmesriike tagama, et kõigil elanikel on õigus veele ja kanalisatsioonile;*
- *kindlustama, et veevarustuse ja veevarude majandamise suhtes ei kohaldata siseturueeskirju ja et veevarustusteenuseid ei liberaliseerita;*
- *suurendama ELi jõupingutusi vee ja kanalisatsiooniteenuste üldise kättesaadavuse saavutamiseks”.*

Algatus tõstatab valdkondadevahelisi küsimusi, mis on seotud mitmesuguse poliitikaga ELi ja liikmesriikide tasandil. Seda tuleb vaadelda vastavalt ELi lepingus sätestatud nõuetele, sealhulgas eelkõige lähtuvalt pädevuse andmise, subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõttest.

2. ÜLEVAADE OLUKORRAST

Puhta joogivee ning kanalisatsiooni kättesaadavus on lahutamatult seotud õigusega elule ja inimväärikusele ning piisava elatustaseme vajadusega.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 211/2011 kodanikualgatuse kohta; ELT L 65, 11.3.2011, lk 1.

² Vastavalt kodanikualgatuse määruse artikli 10 lõike 1 sätetele.

³ <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/initiatives/finalised/details/2012/000003>

Õigust puhtale joogiveele ja kanalisatsioonile on viimasel aastakümnel tunnustatud rahvusvahelises õiguses, eelkõige Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) tasandil⁴. ÜRO peaassamblee resolutsioonis 64/292 tunnustatakse „õigust turvalisele ja puhtale joogiveele ning kanalisatsioonile kui inimõigust, mis on elu ja kõigi inimõiguste täieliku kasutamise esmatähtis eeltingimus”. ÜRO 2012. aasta säästva arengu konverentsi (Rio+20) lõppdokumendis kinnitasid riigipead ja valitsusjuhid ning kõrgetasemelised esindajad oma „kohustusi seoses inimõigusega puhtale joogiveele ja kanalisatsioonile, mida tuleb [nende] rahvastikule järk-järgult võimaldada riiklikku suveräänsust täielikult austades”⁵.

Euroopa tasandil ütles Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee, et „juurdepääsu veele tuleb tunnustada kui põhilist inimõigust, sest see on vajalik eluks Maal ja vesi on ressurss, mida inimkond peab jagama”⁶. Ka EL on kinnitanud, et „kõikidel riikidel on inimõigustealaseid kohustusi seoses juurdepääsu tagamisega puhtale joogiveele, mis peab olema kättesaadav, füüsiliselt ligipääsetav, taskukohane ja vastuvõetav”⁷.

Need põhimõtted on ajendanud ka ELi tegutsema. ELi veepoliitika raamdirektiivis tunnustatakse, et „vesi ei ole tavaline kaup, vaid pigem pärand, mida tuleb hoida, kaitsta ja sellisena käsitleda”⁸. Teatavaid ELi põhiõiguste hartaga kehtestatud õigusi ja põhimõtteid võib pidada ka puhtale joogiveele ja parandatud kanalisatsiooniteenustele juurdepääsuga otseselt seotuks. Puhtale veele ja kanalisatsiooniteenustele juurdepääsu puudumine mõjutab selgelt selliste põhiõiguste nagu õigus inimväärikusele (artikkel 1) või õigus elule (artikkel 2) tulemuslikku kaitset. Selles kontekstis tuleks pidada silmas ka ELi pühendumust kõrgetasemelisele keskkonnakaitsele⁹ (artikkel 37). Kuigi liikmesriigid peavad hartat kohaldama ainult ELi õiguse kohaldamise korral, peavad ELi õiguse kõik sätted olema hartaga kooskõlas. Kõik ELi institutsioonid ja asutused peavad järelikult austama hartas sätestatud õigusi ning tagama, et aluslepingu alusel võetav mis tahes meede on kõnealuste õigustega kooskõlas.

Eelneva taustal ongi komisjon kodanikualgatust analüüsinud eesmärgiga esitada oma järeldused vastavalt kodanikualgatuse määruse artiklile 10.

⁴ Mh ÜRO peaassamblee 3. augusti 2010. aasta resolutsioon nr 64/292 ning ÜRO Inimõiguste Nõukogu 28. märtsi 2008. aasta resolutsioon 7/22 ja 6. oktoobri 2010. aasta resolutsioon 15/9.

⁵ <http://www.un.org/en/sustainablefuture/>

⁶ Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee resolutsioon nr 1693/2009.

⁷ Kõrge esindaja Catherine Ashton poolt 22. märtsil 2010 ELi nimel tehtud avaldus, et tähistada ülemaailmset veepäeva; <http://register.consilium.europa.eu/> – dokument 7810/10.

⁸ ELi veepoliitika raamdirektiivi 2000/60/EÜ esimene põhjendus.

⁹ ELi toimimise lepingu artikli 191 lõikega 2 tagatakse ka, et liidu keskkonnapoliitika, võttes arvesse liidu eri piirkondade olukorra mitmekesisust, seab eesmärgiks kaitstuse kõrge taseme.

ELi panus vee paremaks ja kergemini kättesaadavaks muutmisesse

Veele ja kanalisatsiooniteenustele juurdepääsu kindlustamisel ja parandamisel on äärmiselt olulised kolm aspekti: kvaliteet, füüsiline ligipääsetavus ja taskukohasus.

ELi on edendanud liidu liikmesriikide elanike juurdepääsu puhtale joogiveele ja kanalisatsioonile peamiselt kahel viisil. Esiteks on EL kehtestanud kaugeleulatuvad vee kvaliteedi standardid, millega tagatakse nii üldsuse tervise kui ka keskkonna kaitse kõrge tase. Teiseks on EL toetanud rahaliselt liikmesriikides veeinfrastruktuuri laiendamist ja parandamist, aidates niiviisi suurendada veega seotud teenuste kvaliteeti ja füüsilist ligipääsetavust nendele teenustele.

1970. aastatel kehtestas EL **vee kvaliteedi** miinimumnõuded ning viimasel neljal aastakümnel on ta oma veealaseid õigusakte järk-järgult laiendanud. Selle valdkonna tähtsaimad ELi õigusaktid on veepoliitika raamdirektiiv,¹⁰ joogiveedirektiiv¹¹ ja asulareovee puhastamise direktiiv¹².

Kõnealustes õigusaktides vaadeldakse veevarude majandamist kui tervikut ja nendega tagatakse, et vesi vastab rangetele nõuetele ning on järelkult ohutu, tervislik ja puhas. Kõnealuste ELi keskkonnanäeskirjade rakendamine on joogivee kvaliteeti ELis märkimisväärselt parandanud, eelkõige Ida- ja Kesk-Euroopas.

ELi ühtekuuluvuspoliitikaga on palju aastaid tugevalt toetatud liikmesriikide jõupingutusi **joogiveele ja reoveeteenustele juurdepääsu** võimaldava infrastruktuuri arendamisel ja ajakohastamisel. Nii näiteks on tänu ELi rahalisele toetusele paranenud alates 2007. aastast üheksa liikmesriigi rohkem kui 2,6 miljoni inimese joogiveega varustatus; lisaks sai 5,7 miljonit inimest 14 liikmesriigis juurdepääsu parandatud reoveepuhastusteenustele. Viimasel seitsmel aastal (2007–2013) toetas EL rahaliselt joogiveega varustamisega ja reoveega seotud töödesse ning infrastruktuuri tehtud investeeringuid peaaegu 22 miljardi euroga.

Väga oluline on ka **taskukohasus**, sest see mõjutab kogu elanikkonna tegelikku juurdepääsu veevarustusteenustele. ELil ei ole veehinna kujundamises mingit osa – hind määratakse kindlaks riigi tasandil. ELi veega seotud keskkonnavaldkonnas õigusaktides kehtestatakse aga mõned liikmesriikide veehinna kujundamise poliitika aluspõhimõtted. Veepoliitika raamdirektiivi kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et hind, mida vee tarbijad peavad maksma, kajastab veekasutuse tegelikke kulusid. See soodustab piiratud veevarude jätkusuutlikku kasutamist. ELi veepoliitika tugineb põhimõttele, et veevarustusteenuste taskukohasus on äärmiselt oluline. Riikide ametiasutustel on pädevus võtta konkreetseid toetusmeetmeid, et kaitsta ebasoodsas olukorras olevaid inimesi ja tegeleda veenappusega seotud probleemiga (nt toetades väikese sissetulekuga kodumajapidamisi või kehtestades avaliku teenindamise kohustuse).

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2000/60/EÜ, 23. oktoober 2000, millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik; Euroopa Ühenduste Teataja L 327, 22.12.2000, lk 0001–0073.

¹¹ Nõukogu direktiiv 98/83/EÜ, 3. november 1998, olmevee kvaliteedi kohta; EÜT L 330, 5.12.1998, lk 32–54.

¹² Nõukogu direktiiv 91/271/EMÜ, 21. mai 1991, asulareovee puhastamise kohta; EÜT L 135, 30.5.1991, lk 40–52.

Veevarustusteenuste osutamine siseturul

Selle üle, kuidas veevarustusteenuseid paremini osutada, otsustavad ELis kindlalt liikmesriikide avaliku sektori asutused. Veevarustusteenuste eest vastutavad tavaliselt kohalikud asutused, kes on kodanikele ja nende muredele kõige lähemal.

Avaliku sektori asutustel on täielik vabadus täita vajalikke ülesandeid ise ja oma vahenditega, kuid nad võivad anda need ülesanded ka juriidiliselt eraldiseisvatele täiesti avalikele n-ö asutusesisestele üksustele. Samuti võivad nad otsustada tellida kõik veevarustusteenused või osa nendest allhanke korras erasektoris kuuluvatelt ettevõtjatelt või segaettevõtjatelt. Seda tehes on avaliku sektori asutustel täielik õigus kehtestada eraettevõtjale selged kohustused, et tagada, et nende geograafilises pädevuspiirkonnas osutatavad teenused vastavad ettenähtud nõuetele.

EL hoolitseb aga selle eest, et järgitaks aluslepingus sätestatud põhimõtteid – näiteks läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtet. Samal ajal peab EL aluslepingust tulenevate nõuete kohaselt jääma vee-ettevõtjate omandi õiguslikku režiimi käsitlevate riigisiseste otsuste puhul neutraalseks¹³.

ELi siseturueeskirjadega austatakse täielikult avaliku sektori asutuste pädevust tagada teenuste kvaliteedinõuded, otsustada kohaldatavate tariifide üle ja kehtestada mis tahes asjakohaseid avaliku teenindamise kohustusi (nt ebasoodsas olukorras olevate kasutajate kaitsmiseks). Nende eeskirjade eesmärk on suurendada läbipaistvust, tagada mittediskrimineerimine ja võimaldada kodanikel saada oma tasudena või maksudena makstud raha eest parimat võimalikku teenust. Näiteks ELi riigihanke-eeskirjadega tagatakse, et kui avaliku sektori asutus otsustab veevarude majandamise teenuse osutamise puhul kasutada välist ettevõtjat, siis on valikuprotsess läbipaistev ja kindlustab kasutajatele kõige soodsama võimaluse. Kui avaliku sektori asutused otsustavad kõnealuseid teenuseid osutada aga koostöös teise avaliku sektori asutusega, pakuvad ELi riigihanke-eeskirju käsitlevad õigusaktid koostöö tegemiseks turvalise ja paindliku õigusraamistiku.

Pidades silmas kodanikualgatuse raames väljendatud seisukohta, et veevarustuse ja veevarude majandamise suhtes ei peaks kohaldama siseturueeskirju ja et veevarustusteenuseid ei peaks liberaliseerima, kinnitab komisjon, et riigihanke-eeskirju käsitlevaid õigusakte ei kohaldata juhul, kui kohalikud asutused otsustavad teenuseid osutada ise, ühisettevõtte või sidusettevõtte kaudu¹⁴.

Veevarustus- ja kanalisatsiooniteenuste eripära ning nende tähtsust elanikkonna põhivajaduste rahuldamisel on ELi õigusaktides korduvalt tunnistatud. Veesektori kontsessioonilepingute suhtes kohaldatakse sageli spetsiifilist ja keerukat korda, mis nõuab eritähelepanu, pidades silmas vee kui põhiväärtust omava avalik hüve tähtsust kõigi ELi kodanike jaoks¹⁵. Joogivee kontsessioonilepingud ning teatavad reovee puhastamise ja äravoolu kontsessioonilepingud ei ole seega hõlmatud ELi uute eeskirjadega

¹³ ELi toimimise lepingu artiklis 345 on selgelt sätestatud neutraalsuse põhimõtte seoses liikmesriikides kehtiva omandi õigusliku režiimiga. EL ei saa seetõttu vastu võtta õigusakte, mis mõjutavad omandi õiguslikku režiimi, sealhulgas selliseid õigusakte, mis mõjutavad avalikku teenust, näiteks veevarustusteenust pakkuvate ettevõtjate omandit.

¹⁴ Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2004/17/EÜ (millega kooskõlastatakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate ostjate hankemenetlused) artiklis 23 sätestatud teatavatele tingimustele (ELT L 134, 30.4.2004).

¹⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu hiljuti vastu võetud ja kontsessioonilepingute sõlmimist käsitleva direktiivi põhjendus 40 (PE-CONS 73/13, avaldatakse lähiajal ELTs).

kontsessioonilepingute sõlmimise kohta. Lisaks on teenuste direktiivis sõnaselgelt sätestatud, et piiriülest teenuste osutamise vabadust ei kohaldata vee jaotus- ja tarnimisteenuste ning reoveega seotud teenuste suhtes¹⁶.

ELi pikaajaline pühendumus maailma tasandil

Vaesuse vähendamine, kaasav majanduskasv ja säästev areng sõltuvad palju veevarustuse kättesaadavusest ja kvaliteedist. Parandatud kanalisatsiooniteenustele ei ole juurdepääsu üle 2,6 miljardil inimesel maailma eri paigus ning puhastamata joogiveet tarbib endiselt ligi 1 miljard inimest. Puhta joogiveega seotud aastatuhande arengueesmärgi täitmine kulgeb vastavalt kavale, kuid kanalisatsiooniteenuste valdkonna eesmärgi puhul ollakse maailmas graafikust palju maas ning praeguste suundumuste põhjal jääb eesmärk saavutamata rohkem kui 1 miljardi inimese jaoks.

EL on juba pikka aega pühendunud puhtale joogiveele ja kanalisatsiooniteenustele juurdepääsu tagamisele ning veevarude integreeritud majandamise edendamisele partnerriikides. Alates 2002. aastast, mil avaldati teatis veevarude majandamise kohta arengumaades,¹⁷ on kehtinud konkreetne poliitikaraamistik. Sellele teatisele järgnes **ELi veealgatus**,¹⁸ mis on poliitiline vahend, mille eesmärk on parandada partnerluse ja mitmeid sidusrühmi hõlmava lähenemisviisi kaudu koostööd ning anda tulemuslikumat arenguabi.

ELi poliitilised eesmärgid on väljendunud paljudes konkreetsetes meetmetes ning viimasel aastakümnel on rahaline toetus olnud märkimisväärne; 2004. aastal loodi näiteks AKV-ELi veerahastu¹⁹. Aastatel 2004–2013 sai üle 70 miljoni inimese juurdepääsu paremale veevarustusele ja 24 miljonit inimest kanalisatsiooniteenustele – see oli ELi toetuse otsene tulemus.

ELi ja selle liikmesriikide panus veevarustuse, kanalisatsiooni ja hügieeniga seotud programmidesse arengumaades on praegu ligi 1,5 miljardit eurot aastas. Liit on **veesektoris** seega **suurim üksikrahastaja**.

EL on alates 2007. aastast eraldanud umbes **2,5 miljardit eurot toetamaks vee ja kanalisatsiooniga seotud meetmeid rohkem kui 60 partnerriigis**²⁰. Suurem osa ELi tegevusest vee ja kanalisatsiooniteenuste valdkonnas kujutab endast infrastruktuuri, nt vee- ja kanalisatsioonivõrkude, joogivee käitlejate ja reoveepuhastite, eraldatud maapiirkondade veevarustuse ja maapiirkondade kanalisatsiooni arendamist.

EL on ka suurim humanitaartegevuse rahastaja veevarustuse, kanalisatsiooni ja hügieeni sektoris ning eraldab praegu igal aastal ligikaudu 200 miljonit eurot, et tagada nende inimeste õigeaegne ja väärikas juurdepääs piisavatele ja ohututele veevarustusteenustele, keda ohustab kestev või lähenev humanitaarkriis.

EL toetab partnerlusprojekte (põhi-lõuna ning lõuna-lõuna), millega arendatakse vee- ja kanalisatsiooniteenuste sektori suutlikkust, jagades vee- ja kanalisatsiooniettevõtjate, kohalike asutuste ja vee sektori muude üksuste kogemusi ja teadmisi. Paljud eraldatud rahalised vahendid on aidanud vee sektori ettevõtjatel, kellel on kapitali puudu, laiendada veega varustamist ja hõlmata elanikkonna kõige vaesemaid rühmi. Lisaks on alates 2007. aastast

¹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2006/123/EÜ, 12. detsember 2006, teenuste kohta siseturul.

¹⁷ COM(2002)132 final.

¹⁸ www.euwi.net

¹⁹ AKV – Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riigid.

²⁰ Ei hõlma üksikute liikmesriikide antud toetust.

ELi piirkondlike segarahastamisvahendite abil rahastatud ligikaudu 30 veevarustus- ja kanalisatsiooniprojekti, millega on kaasnenud üle 2 miljardi euro eest laene ja investeeringuid.

3. EUROOPA KODANIKUALGATUSEGA SEOTUD MEETMED

ELi varasemad ja praegused meetmed, mida kirjeldati eespool, kajastavad vee kui sellise avaliku hüve tähtsuse selget tunnustamist, mis on täisväärtusliku elu ja kõigi inimõiguste kasutamise jaoks hädavajalik. EL on oma volituste piires ja subsidiaarsuse põhimõtet täielikult järgides mänginud korduvalt positiivset rolli tagamaks, et puhtale joogiveele juurdepääs ning parandatud kanalisatsiooniteenused saavad reaalsuseks kõigi jaoks nii Euroopas kui Euroopast väljaspool.

Euroopa kodanikualgatust silmas pidades on komisjon püüdnud teha kindlaks võimalikud puudujäägid ja valdkonnad, kus tuleb ELi või riikide tasandil teha suuremaid jõupingutusi, et tegeleda murega, mis oli kodanike üleskutse ajendiks.

Komisjon on pühendunud selle kindlustamisele, et ta peaks silmas inimõiguste mõõdet ka oma tulevases tegevuses, kui ta püüab tagada juurdepääsu puhtale joogiveele ja kanalisatsiooniteenustele (mis peavad olema hea kvaliteediga, kättesaadavad, füüsiliselt ligipääsetavad ja taskukohased).

Parema kvaliteediga ja kättesaadavama vee tagamine

ELi veealaste õigusaktide täielik rakendamine liikmesriikide poolt on äärmiselt oluline selleks, et tagada kõigi ELi kodanike juurdepääs puhtale joogiveele. Kuigi aastate jooksul on tehtud märkimisväärsed edusamme, saab juurdepääsu kvaliteetsele veele ja kvaliteetsetele kanalisatsiooniteenustele veelgi parandada, eelkõige nende kodanike jaoks, kes elavad piirkondades, mida teenindab väike veevärk.

Uus, **seitsmes keskkonnavalane tegevusprogramm**,²¹ mis suunab ELi tegevust keskkonna valdkonnas, rõhutab, et ELi eeskirjade parem rakendamine on vajalik selleks, et tagada kõigile ELi kodanikele 2020. aastaks puhta joogi- ja suplusvee suurepärase kvaliteeti. Teha tuleb veelgi rohkem:

- tagada kvaliteetsem joogivesi väiksemast veevärgist (mis teenindab alla 5 000 inimese); ELis saab ligikaudu 65 miljonit inimest vett väikse veevärgi kaudu;
- hooldada ja ajakohastada olemasolevat infrastruktuuri, pöörates tähelepanu eelkõige tõhusust suurendavale innovatsioonile, ning
- ehitada puuduvad reoveeinfrastruktuurid (reovee kogumise ja puhastamise süsteemid) eelkõige Ida-Euroopas asuvates liikmesriikides.

Kõik see eeldab rahastamise piisavat kättesaadavust, asjakohast prioriseerimist ja head juhtimist, sealhulgas riikliku ja kohaliku tasandi haldussuutlikkust investeeringute kavandamiseks, koordineerimiseks ja elluviimiseks. Liikmesriikide otsused kuluprioriteetide kohta seoses tulevase ELi-poolse rahastamisega²² on tuvastatud puudujääkide kõrvaldamiseks eriti olulised. Komisjon püüab tagada, et liikmesriigid kasutavad täielikult ära märkimisväärsed võimalusi, mida pakub ELi rahaline toetus veesektorile uuel

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus nr 1386/2013/EL, 20. november 2013, milles käsitletakse liidu üldist keskkonnavalast tegevusprogrammi aastani 2020 „Hea elu maakera võimaluste piires”.

²² Partnerluslepingutes ja rakenduskavades, mille liikmesriigid on ette valmistanud ja milles on komisjoniga kokku lepitud, viimistetakse praegu Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kuluprioriteete iga üksiku ELi liikmesriigi jaoks.

finantsplaneerimise perioodil (2014–2020), eelkõige seades investeerimisprioriteediks konkreetselt veevarude majandamise.

Komisjon suurendab jõupingutusi, et kindlustada **ELi veealaste õigusaktide täielik rakendamine** liikmesriikides, tehes liikmesriikide ja sidusrühmadega tihedalt koostööd rakendamaks ettepanekud, mis esitati 2012. aasta veevarude kaitsmise kavas,²³ kus tehti kindlaks ELi veepoliitika valdkonna peamised probleemid.

Komisjon jätkab ka ELi veealaste õigusaktide läbivaatamist. 2013. aastal karmistati eeskirju vees leiduvate prioriteetsete ainete²⁴ kohta ning praegu ajakohastatakse põhjaveedirektiivi²⁵. Komisjon on teinud koos liikmesriikide ja sidusrühmadega tööd ka joogiveedirektiivi seiret ja analüüsi käsitlevate sätete kohandamiseks teaduse ja tehnika arengule. Võttes eelkõige teadmiseks mure, mida on väljendatud väikeses mahus joogiveega varustamise kohta, korraldab komisjon kogu **ELi hõlmava avaliku konsultatsiooni**, et hinnata paranduste vajadust ja nende tegemise viise. Komisjon valmistab ette ka **veepoliitika raamdirektiivi läbivaatamise** ja teeb vajalikud muudatusettepanekud²⁶.

Vee taskukohasuse kui olulise aspekti tagamiseks on endiselt tähtis võtta meetmeid riiklikul tasandil. Sellised meetmed on oluline osa liikmesriikide poliitikast, mille eesmärk on vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamine ning mida toetatakse ja täiendatakse ka ELi tasandil²⁷. Arvestades, et veenappusega seotud probleemid süvenesid majanduskriisi ajal ja et mõned inimesed ei saa oma veearveid tasuda, on ebasoodsas olukorras olevaid inimesi kaitsvad meetmed väga olulised. Komisjon kutsub liikmesriike üles tagama oma pädevuste piires tegutsedes, et kõigil kodanikel on kooskõlas Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) soovist²⁸ juurdepääs minimaalsele veevarustusele, ja rakendama nõuetekohaselt veepoliitika raamdirektiivi.

Neutraalsuse tagamine veevarustusteenuste osutamisel

Komisjon kindlustab ka edaspidi, et aluslepingu eeskirjadest, mille kohaselt peab EL jääma vee-ettevõtjate omandi õiguslikku režiimi käsitlevate riigisiseste otsuste puhul neutraalseks,²⁹

²³ COM(2012) 673 final.

²⁴ Ained, mis põhjustavad märkimisväärset ohtu veekeskkonnale või veekeskkonna kaudu; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/39/EL, 12. august 2013, millega muudetakse direktiive 2000/60/EÜ ja 2008/105/EÜ seoses veepoliitika valdkonna prioriteetsete ainetega.

²⁵ Nõukogu direktiiv 80/68/EMÜ, 17. detsember 1979, põhjavee kaitse kohta teatavatest ohtlikest ainetest lähtuva reostuse eest; ELT L 20, 26.1.1980, lk 43–48.

²⁶ Vastavalt direktiivi artikli 19 lõike 2 nõuetele.

²⁷ Vt eelkõige 2013. aasta veebruaris komisjoni avaldatud sotsiaalsete investeringute pakett (<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1044&langId=en>).

²⁸ Selleks et tagada, et kõige esmasemad põhivajadused on rahuldatud ja et terviseprobleeme tekib vähe, on WHO andmetel inimesel päevas vaja 50–100 liitrit vett. 20–25 liitrit vett päevas inimese kohta kujutab endast miinimumi, kuid see kogus tekitab terviseküsimusi, sest see on ebapiisav peamiste hügieeni ja tarbimisega seotud vajaduste rahuldamiseks.

Vt <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>.

²⁹ ELi toimimise lepingu artiklis 345 on selgelt sätestatud neutraalsuse põhimõtte seoses liikmesriikides kehtiva omandi õigusliku režiimiga. EL ei saa seetõttu vastu võtta õigusakte, mis mõjutavad omandi õiguslikku režiimi, sealhulgas selliseid õigusakte, mis mõjutavad avalikku teenust, näiteks veevarustusteenust pakkuvate ettevõtjate omandit. Aluslepingutest ei tulene õiguslikku alust, mis võimaldaks võtta vastu ELi õigusakti, millega kehtestataks ettevõtjatele kohustused, mis on seotud kasumi reinvesteeringusega või mis mõjutavad aktsionäride struktuuri.

peetakse täielikult kinni, kuid hoolitseb samal ajal selle eest, et järgitaks aluslepingus sätestatud põhimõtteid (näiteks läbipaistvus ja võrdne kohtlemine). Pidades silmas kodanikualgatuse raames väljendatud seisukohta, et veevarustuse ja veevarude majandamise suhtes ei peaks kohaldama siseturueeskirju ja et veevarustusteenuseid ei peaks liberaliseerima, kinnitab komisjon, et uusi riigihanke-eeskirju käsitlevaid õigusakte ei kohaldata juhul, kui kohalikud asutused otsustavad teenuseid osutada ise, ühisettevõtte või sidusettevõtte kaudu³⁰.

Rahvusvaheliste kaubanduslääbirääkimiste raames töötab komisjon jätkuvalt aktiivselt koos kaubanduspartneritega tagamaks, et riiklikke, piirkondlikke ja kohalikke valikuid seoses veevarustusteenuste pakkumisega austataks ja kaitstaks nõuetekohaselt.

Nagu eespool mainitud, on veevarustus- ja kanalisatsiooniteenuste eripära ning nende tähtsust elanikkonna põhivajaduste rahuldamisel ELi siseturgu käsitlevates õigusaktides korduvalt tunnustatud. Uued ELi eeskirjad kontsessioonilepingute sõlmimise kohta, mille Euroopa Parlament ja nõukogu võtsid vastu 26. veebruaril 2014, on sellest vaid kõige hiljutisem näide. Õigusloome protsessi käigus üldsuse poolt väljendatud mure tõttu tegi komisjon ettepaneku jätta joogivee kontsessioonilepingud ning teatavad reovee puhastamise kontsessioonilepingud sõnaselgelt nende eeskirjade reguleerimisalast välja. See oli vastuseks ka algatuse „Right2Water” tõstatatud probleemidele.

Läbipaistvuse suurendamine

Läbipaistvusel võib olla oluline osa veevarustus- ja kanalisatsiooniteenuste kättesaadavuse parandamises kodanike jaoks, avaldades mõju selle kolmele peamisele mõõtmele (st ligipääsetavus, taskukohasus ja kvaliteet). Läbipaistvuse vajadus oli ka veepoliitika raamdirektiivi teatavate sätete põhjuseks. Artikli 14 kohaselt tuleb Euroopa kodanikke teavitada ja nendega konsulteerida veemajanduskava vastvõtmisele eelneva protsessi käigus ja ametiasutused peavad selgitama, kuidas kodanike seisukohti on arvesse võetud. ELi õigusaktidega tagatakse õigus juurdepääsule avaliku sektori asutuste valduses või nende nimel mõne muu asutuse valduses olevale keskkonnateabele ning sätestatakse põhitingimused ja tegutsemiskord selle õiguse teostamiseks, toetades nii läbipaistvat poliitikat³¹.

Komisjon nõustub, et kodanikele kättesaadava, vee kvaliteeti ja veevarustusteenuseid puudutava teabe hulga suurendamiseks ja kvaliteedi parandamiseks on vaja teha rohkem. Parem teavitamine võib **kodanike osalust suurendada**, võimaldades neil jälgida veevarude majandamist käsitlevaid otsuseid, mida tehakse enamasti riiklikul, piirkondlikul või kohalikul tasandil, ja protsessis ise aktiivsemalt osaleda.

Komisjon arendab ka tulevikus **uusi algatusi kodanike jaoks läbipaistvuse suurendamiseks**. Komisjon teeb asulareovee puhastamise direktiivi alusel tihedalt liikmesriikidega, eelkõige teatavate katseriikidega koostööd, et luua uusi infosüsteeme, mis muudavad kodanike juurdepääsu nõuete täitmist puudutavale olulisele teabele veebis lihtsamaks (struktureeritud rakendus- ja teaberaamistikud).

Komisjon kujundab sarnase lähenemisviisi ka joogivee kvaliteedi puhul läbipaistvuse suurendamiseks tarbijate jaoks. Nagu ka asulareovee valdkonnas, võib komisjon aidata teha

³⁰ Vastavalt teatavatele tingimustele, mis on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/XX/EL (milles käsitletakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate üksuste hankeid) artiklites 28, 29 ja 30 (Euroopa Parlament ja nõukogu võtsid direktiivi vastu 26. veebruaril 2014, kuid see on veel avaldamata).

³¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2003/4/EÜ, 28. jaanuar 2003, keskkonnateabele avaliku juurdepääsu ja nõukogu direktiivi 90/313/EMÜ kehtetuks tunnistamise kohta.

liikmesriikidel kindlaks, millist teavet on vaja, et teave oleks terves ELis võrreldav. Olemasolev Euroopa veeteabesüsteem³² võiks sellise teabe puhul olla ühtseks kontaktpunktiks.

Lisaks on komisjon valmis kodanike osaluse suurendamiseks uurima **veekvaliteedi võrdlusanalüüsi** ideed. Komisjon on valmis edendama ka struktureeritumat sidusrühmadevahelist dialoogi, mis toob kokku avaliku ja erasektori teenusepakkujad, ning tegema koostööd olemasolevate algatuste³³ raames, et pakkuda **veevarustusteenuste jaoks rohkem näitajaid ja võrdlusaluseid**. Need on esimesed sammud veevarustusteenuste pakkujate läbipaistvuse ja vastutuse märkimisväärseks suurendamiseks ning need annavad kodanikele juurdepääsu võrreldavatele andmetele veevarustusteenuse pakkujate peamiste majanduslike, tehniliste ja kvaliteedinäitajate kohta.

Integreeritud lähenemisviis arenguabi valdkonnas

Komisjon on pühendunud selle tagamisele, et **puhtale joogiveele ja kanalisatsiooniteenustele juurdepääsu inimõiguste mõõde** jääb tema arengupoliitika keskmesse. EL kavatseb ka edaspidi teha jõupingutusi vee ja kanalisatsiooni üldise kättesaadavuse saavutamiseks, mis on tema arengupoliitika oluline osa. Edusammudest hoolimata sureb maailmas iga päev rohkem kui 4 000 alla viieaastast last haiguste tõttu, mis on seotud puhtale joogiveele juurdepääsu puudumisega.

Programmitöö perioodil 2014–2020 keskendutakse ELi rahalise toetuse andmisel teatavale arvule sektoritele igas partnerriigis ning prioriteetideks seatakse suurima vajadusega alad, et tagada abi tõhus kasutamine ja saada parimaid võimalikke tulemusi³⁴. **Veevarustuse, kanalisatsiooni ja hügieeni sektori** toetused suunatakse paremini nendesse partnerriikidesse, kus vee- ja kanalisatsioonisektorit peeti riiklike näidisprogrammide koostamisel esmatähtsaks. Selleks et kindlustada veevarustuse, kanalisatsiooni ja hügieeni sektori piisav kaetus kõigis partnerriikides, kooskõlastab komisjon meetmed partnerriikide, liikmesriikide ja muude arengupartneritega.

ELi tegevuses liigutakse samal ajal integreerituma lähenemisviisi suunas ning **vee, energia ja toiduga kindlustatuse vahelise sünergia loomisest** saab tulevase tegevuse juhtpõhimõtte eelkõige piirkondlikul tasandil. Kuna toiduga kindlustatuse valdkond on prioriteet rohkem kui 50 riigis, integreeritaks veevarustuse, kanalisatsiooni ja hügieeniga seotud meetmed toiduga kindlustatuse programmidesse eesmärgiga avaldada mõju alatoitumise probleemile arengumaades. Uue finantsraamistiku (2014–2020) kohaselt eraldatakse üle 3 miljardi euro selleks, et rakendada toitumisele keskenduvald meetmeid, millest üks olulisemaid on veevarustuse, kanalisatsiooni ja hügieeni sektori toetamine.

Veeküsimustega tegeletakse ka temaatiliste vahendite abil, kasutades sidemeid põllumajanduse, energeetika ja julgeolekuga. Üleilmsete avalike hüvede ja probleemide programmi eesmärk on suurendada välistegevuse järjekindlust ning seost ELi teiste poliitiliste algatustega, näiteks ELi kliima- ja energiapoliitikaga, bioloogilise mitmekesisusega, keskkonnaga, veevarude majandamisega ja veealase diplomaatiaga.

Komisjon on ka edaspidi väga pühendunud **humanitaartegevusele veevarustuse, kanalisatsiooni ja hügieeni sektoris** nii hädaolukordades kui ka selliste olukordade

³² <http://water.europa.eu/>

³³ Vt näiteks <http://www.waterbenchmark.org>.

³⁴ Nagu on sätestatud teatistes muutuste kava kohta – KOM(2011) 637.

ennetamiseks. Tunnistatakse veevarudele avalduvast survest tuleneva konflikti riski suurenemist ning veega seotud humanitaarvajaduste kasvu linnakeskkonnas. Komisjon jätkab käimasolevat tööd, et parandada humanitaarpartnerite tõhustatud kooskõlastusmehhanismide kaudu veelgi humanitaarabi õiget ajastamist, tõhusust ja tulemuslikkust.

Avaliku sektori siseste partnerluste edendamine

Veesektoris tunnistatakse üha enam **kasumit mittetaotlevate partnerluste** potentsiaali. Selles osas on AKV-ELi veerahastul olnud viimasel kümnel aastal teerajaja roll AKV riikide avaliku sektori asutuste suutlikkust arendava tegevuse kaudu. 2013. aastal telliti veerahastu ja selle mõju hindamine, mis on praegu pooleli. Hindamise tulemusi võetakse tulevikus planeerimisel ja otsuste tegemisel asjakohaselt arvesse ja neist saab kõnealuste tegevuste osa.

Avaliku sektori siseseid partnerlusi toetatakse ka selliste programmide raames, mis toetavad veevarustuse, kanalisatsiooni ja hügieeni sektorit partnerriikides, kus on otsustatud keskenduda veesektorile. Komisjon soovib leida saadud kogemuste ja pooleliolevate projektide põhjal uusi partnerlusvõimalusi (põhi-lõuna ja lõuna-lõuna), et arendada vee- ja kanalisatsiooniteenuste sektori suutlikkust, jagades vee- ja kanalisatsiooniettevõtjate, kohalike asutuste ja veesektori muude üksuste kogemusi ja teadmisi.

Rio+20 järelmeetmed

EL jätkab ka ÜRO säästva arengu konverentsi (Rio+20) järelmeetmete raames jõupingutusi puhta joogivee ja kanalisatsiooniteenuste üldise kättesaadavuse saavutamiseks. Konverentsil tunnistati, et vesi on säästva arengu keskne tegur.

Ministrite deklaratsioonis „Soovitud tulevikuvision” („The Future We Want”)³⁵ kinnitasid maailma riikide juhid oma pühendumust puhta joogivee ja kanalisatsiooni kasutamise inimõigusele, ohutu ja taskukohase joogivee ja kanalisatsiooni järkjärgulisele võimaldamisele kõigile inimestele (st minnakse Johannesburgi ja aastatuhande arengueesmärkidest kaugemale) ning veevarude integreeritud majandamise märkimisväärsele tõhustamisele.

Hiljutises teatises „Inimväärne elu kõigile: vaesuse kaotamine ja maailmale säästva tuleviku tagamine”³⁶ toob komisjon välja, et veesektor on üks sektoritest, mille puhul tuleks kasutada integreeritud lähenemisviisi, et ÜRO tasandil koostatava ja **2015. aastale järgnevat perioodi hõlmava arengualase tegevuskava** raames saavutataks põhitasandi inimareng ning kaasav ja jätkusuutlik majanduskasv. Nõukogu 25. juuni 2013. aasta järeldustes³⁷ öeldakse, et säästva arengu majanduslik, sotsiaalne ja keskkonnasammas tuleks lisada tasakaalustatud viisil 2015. aasta järgsesse raamistikku, et tagada elementaarne elatustase (sh vesi ja kanalisatsioon), edendada keskkonnasäästliku majanduse tegureid ning loodusvarade säästvat kasutamist, majandamist ja kaitsmist.

ÜRO kõrgetasemelise komisjoni aruandes³⁸ 2015. aasta järgse tegevuskava kohta tehti ettepanek kehtestada vee ja kanalisatsiooniga seotud eesmärk, mis tähendab, et need valdkonnad saavad 2015. aasta järgse raamistiku prioriteetideks.

Euroopa Komisjon valmistab ette eelnevaga seotud teatist 2015. aasta järgse arenguraamistiku kohta³⁹ ning määrab kindlaks prioriteetsed eesmärgid ja sihid vee- ja kanalisatsioonisektoris.

³⁵ <http://www.un.org/en/sustainablefuture/>

³⁶ COM (2013) 92.

³⁷ http://www.eu-un.europa.eu/articles/en/article_13692_en.htm

³⁸ http://www.un.org/sg/management/pdf/HLP_P2015_Report.pdf

³⁹ Komisjoni 2014. aasta tööprogramm, COM(2013) 739.

Eesmärkide ja sihtidega teeb rahvusvahelisel tasandil tööd ka ÜRO säästva arengu eesmäärke käsitlev avatud töörühm⁴⁰. Ta esitab oma ettepaneku ÜRO peaassambleele 2014. aasta septembris. Tulemusi võetakse seejärel arvesse valitsustevahelistes läbirääkimistes, mis eelnevad 2015. aasta septembris toimuvale lõppkohtumisele, kus ELil ja selle liikmesriikidel on jätkuvalt oluline osa.

4. JÄRELDUSED

Komisjonil on hea meel, et Euroopa kodanikud tegutsevad eesmärgiga toetada juurdepääsu puhtale joogiveele ja kanalisatsioonile nii Euroopas kui ka maailmas. Komisjon rõhutab puhtale joogiveele ja kanalisatsiooniteenustele juurdepääsu inimõiguste mõõtme tähtsust ning tagab, et see põhimõte jääb tema poliitika keskmesse. ELi tasandil toetub komisjon oma varasemale tööle ning suurendab ja parandab keskkonnapoliitika ja infrastruktuuri rahastamise kaudu jätkuvalt kogu elanikkonna juurdepääsu puhtale joogiveele ja kanalisatsioonile.

Komisjon tagab ka tulevikus ELi neutraalsuse veevarustusteenuste pakkumisega seotud riiklike, piirkondlike ja kohalike valikute puhul, hoolitsedes samal ajal selle eest, et järgitaks aluslepingus sätestatud põhimõtteid – näiteks läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtet. Nagu varem ELi kontsessioonieeskirju puudutava õigusloome protsessi kontekstis, pöörab komisjon tähelepanu ka üldsuse murele seoses veevarustusteenuste eripäraga.

Läbipaistvuse suurendamine ELi kodanike jaoks on selles valdkonnas tulevikus tehtavate jõupingutuste keskmeks. Eesmärk on inimeste osaluse suurendamine, vähendades teabelünki, mis takistavad neil veevarude majandamise kohta riiklikul, piirkondlikul või kohalikul tasandil otsuste tegemises aktiivsemalt osalemast.

Maailma tasandil on liit endiselt pühendunud rahvusvahelisele protsessile, mille käigus kujundatakse 2015. aasta järgset tegevuskava ja üldiselt kohaldatavaid säästva arengu eesmäärke, ning edendab jätkuvalt aktiivselt juurdepääsu puhtale joogiveele ja kanalisatsioonile ning veevarude integreeritud majandamist, kasutades selleks arengupoliitikat, eelkõige üle 3 miljardi euro suurust rahalist kohustust toitumisele keskenduvate meetmete (sealhulgas vee ja kanalisatsiooniga seotud meetmed) võtmiseks (2014–2020).

Vastusena kodanike üleskutsele lubab komisjon astuda konkreetseid samme ja teha tööd mitme uue meetmega valdkondades, mis on algatuse ja selle eesmärkidega otseselt seotud. Komisjon teeb eelkõige järgmist:

- tõhustab vee kvaliteeti käsitlevate õigusaktide rakendamist, tuginedes seitsmendas keskkonnavalas tegevusprogrammis ja veevarude kaitsmise kavas esitatud kohustustele;
- algatab kogu ELi hõlmava avaliku konsultatsiooni joogiveedirektiivi kohta, eelkõige selleks, et parandada ELis juurdepääsu kvaliteetsele veele;
- suurendab läbipaistvust asulareovee ja joogivee andmete haldamise valdkonnas ning uurib veekvaliteedi võrdlusanalüüsi ideed;
- edendab sidusrühmade vahel struktureeritud dialoogi läbipaistvuse üle veesektoris;

⁴⁰

ÜRO peaassamblee 30-liikmelisele avatud töörühmale tehti Rio+20 lõppdokumendis ülesandeks valmistada ette säästva arengu eesmäärke käsitlev ettepanek, mida peaassamblee saaks arutada oma 68. istungil.

- teeb koosööd olemasolevate algatuste raames saamaks veevarustusteenuste jaoks rohkem võrdlusaluseid;
- ergutab kasutama arenguabi andmisel innovaatilisi lähenemisviise (nt veevarustusteenuse pakkujate vaheliste partnerluste ja avaliku sektori siseste partnerluste toetamine); edendab liikmesriikide vahel (nt solidaarsusvahenditega seotud) parimate tavade jagamist ja teeb kindlaks uued koostöövõimalused;
- seisab puhta joogivee ja kanalisatsiooniteenuste üldise kättesaadavuse kui tulevaste säästva arengu eesmärkide prioriteetse valdkonna eest.

Komisjon kutsub liikmesriike üles võtma oma pädevuse piires tegutsedes arvesse kõnealuse algatuse raames kodanike väljendatud muret ning julgustab neid tõhustama oma jõupingutusi, et tagada kõigile juurdepääs ohutule, puhtale ja taskukohasele joogiveele ning kanalisatsioonile.

Kooskõlas kodanikualgatuse määruse artikli 10 lõikega 2 teatatakse käesolevast teatisest algatuse korraldajatele, Euroopa Parlamendile ja nõukogule ning see avalikustatakse.